

TIBBIYOT TERMINOLOGIYASIDA LOTIN VA YUNON TILLARINING AHAMIYATI

Abrayeva Shahnoza Esonovna

*Toshkent tibbiyot akademiyasi
Pedagogika, psixologiya va tillar
kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Bu maqolada asosan tibbiyotga oida terminlar va ularning bugungi kunda tibbiyotning barcha sohalarida ishlatilishi va lotin tilining terminologiyadagi o'rni haqida fikr-mulohazalar yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *tibbiyot, termin, kasallik, lotin-yunon, terminologiya, atamashunoslik.*

Аннотация: *В данной статье в основном рассматриваются медицинские термины и их использование во всех областях медицины сегодня, а также комментарии о роли латинского языка в терминологии.*

Ключевые слова: *медицина, термин, болезнь, латинско-греческий язык, терминология, терминология.*

Termin (lotincha: terminus — „chegara“, „had“) — bilim yoki faoliyatning maxsus sohasiga doir tushunchani ifodalovchi so'z yoki so'z birikmasidir. Termin muayyan terminologik tizim orqali o'tadi, binobarin, termin va umumiste'moldagi so'zlar bir-birini to'ldiradigan leksik birliklardir. Termin sifatida alohida yakka so'z (organizm, hujayra, otgan, gen, kasallik, appenditsit) bilan bir qatorda so'z birikmasi (ko'krak qafasi, ensa suyagi, gipertonik kasallik, sanitar ishlov berish, radiatsion gigiyena) ham bo'lishi mumkin. Terminologiya doimiy harakatda: nimadir o'zgaradi, qo'shiladi, eskiradi, ta'minotdan chiqadi, yo'qotiladi. Ko'plab qadimdan ma'lum maxsus so'zlar yangi ilmiy tarkibga ega bo'ladi. Ko'plab qadimdan ma'lum maxsus so'zlar yangi ilmiy mazmun oladi. Terminologiya - ilm, ilmiy adabiyot tilining muhim ajralmas qismidir.

Gippokrat (miloddan avvalgi 460 - taxminan 370 yillar) Yevropa ilmiy tibbiyotining "otasi" hisoblanadi. Uning bizning davrimizga qisman yetib kelgan asarlarida ilmiy tibbiyot terminologiyasiga asos solingan. Bugun biz lotin tilini "o'lik til" deb ataymiz, chunki u odamlarning kundalik muloqot tili bo'lishdan to'xtadi. Ammo nutqda biz lotinizmlarni har qadamda uchramiz: doktor, ma'ruza, akademiya, universitet, institut, tabiat, tarix, haykal va boshqalar va rus va lotin tillari "qarindoshlar" bo'lganligi sababli, ko'plab ruscha so'zlarning lotin so'zlari bilan o'xshashligi mavjuddir: yangi - novus, uy - domus, ona - mater, qarang - vidēre, no - nullus. Bundan tashqari, so'zlarni o'zgartirish tizimi (tuslash, konjugatsiya) rus tilida ham, lotin tilida ham bir xil.

Bugungi kunda lotin va yunon tillari yangi atamalarni yaratish va mavjud atamalarni takomillashtirish uchun asosiy manba hisoblanadi. Kundalik tushunchalardan farqli o'laroq, bu atama fan, texnika va san'atda qo'llaniladigan qisqa va ixcham tushunchani bildiradi. Lotin tili tufayli terminologiya xalqaro tibbiyot tili maqomini oldi.

Lotin tili asoslarini o'zlashtirmasdan turib, tibbiy ta'limni olib bo'lmaydi. Lotin tilini o'rganish o'rta bo'g'inli tibbiyot mutaxassisini tayyorlashda katta ahamiyatga ega, chunki u lotin-yunon tilidan kelib chiqqan tibbiy atamalarni ongli ravishda o'zlashtirishga va tushunishga yordam beradi, ular bilan tanishadi va o'z amaliyotida foydalanadi.

Zamonaviy tibbiyot terminologiyasi eng murakkab terminologik tizimlardan biridir. Tibbiy atamalarning umumiy soni noma'lum - mutaxassislarning fikriga ko'ra, zamonaviy tibbiyotning terminologik fondi 500 ming tibbiy atamalardan oshadi. Hatto ularni shunchaki yodlash ham hali hech kim uchun imkoni bo'lmagan, shuning uchun lotin tilida, boshqa tillarda bo'lgani kabi, ma'lum elementlardan atamalarni so'z yasash tizimi va qoidalarisiz amalga oshirib bo'lmaydi. Agar siz ushbu qoidalarni o'zlashtirsangiz, hatto yangi atamalarni tushunishni o'rganishingiz mumkin.

Lotin tili hozirda butun dunyo shifokorlari va tibbiyot mutaxassislari tomonidan o'rganiladigan va foydalaniladigan bir qator biotibbiyot fanlari va nomenklaturalarida xalqaro ilmiy til sifatida qo'llaniladi. Shuning uchun tibbiyot sohasida ishlayotgan har qanday mutaxassisning bilimi, ta'lim tamoyillari va lotin tilini tushunish mutlaqo aniq. Barcha tibbiyot fanlarida: anatomiya, gistologiya, embriologiya, mikrobiologiya, mikrobiologiya, patologik anatomiya va klinik fanlarda, shuningdek, farmakologiyada bu nominatsiya an'anasi hech qachon uzilmagan va hozirgacha davom etmoqda.

Biotibbiyot lug'atiga yunon faylasufi va olimi Aristotel katta hissa qo'shgan. Masalan, Alopesiya, Aorta, Glaukoma, Diafragma, Mekonium, Leykoma, Nistagm, Traxeya, Falanx, Ekzoftalmos kabi nomlar uning asarlariga qaytadi. Arastu tibbiyot leksikasida allaqachon mavjud bo'lgan bir qator so'zlarning maxsus ma'nolarini aniqlab berdi, masalan, meninx, meningos (qilob) so'zining mazmunini "meninx" ma'nosiga toraytirdi.

Xulosa va takliflar o'rnida shuni yana alohida ta'kidlab o'tishimiz mumkinki XX asrning ikkinchi yarmidagi ijtimoiy tilshunoslikning o'ziga xos xususiyati terminshunoslikda sinxron jihatdan ustunlik qiladi, bu til strukturasi elementlari va jamiyat tuzilishining elementlari o'rtasidagi aloqalarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Avvalgi davr asarlarida tilning evolyutsiyasi jamiyatning rivojlanishi bilan bog'liqligi, ya'ni terminshunoslikni keng o'rganish ijtimoiy hayotni rivojlanishga turki beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. N.N. Goncharova Linguistic picture of the world as a object of linguistic description.
2. Чернявский М.Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии. - М.: ЗАО «Шико», 2011.
3. Энциклопедия лекарств. - М.: РЛС, 2011.
4. Bally Ch. Общая лингвистика и вопросы французского языка. - М.: Изд. иностр. лит., 1955. - 416 с.
5. Doza A. История французского языка. - М.: Изд. иностр. лит., 1956. - 471 с.